

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

*Elektron nashr. 788 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.*

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalendarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Гольшева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarini samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rtta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarni boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar.....	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе.....	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili.....	280
Mamadjanova Tuyg'uno'y Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMlar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlari.....	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakulovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalarini transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abdulkarim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar.....	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров.....	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Iloxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi.....	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане.....	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida.....	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili.....	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish.....	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения.....	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях.....	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish.....	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохи Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafuz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
К. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abdugarimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlari va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari.....	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фариди Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles.....	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Пахта-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBASIDAN FOYDALANISH

Ismailov Allayor Rashidovich

PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Korporativ boshqaruv” kafedrasida dots.ntl

Annotatsiya: Maqolada aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish masalalari yuzasidan huquqiy an’analar, siyosiy determinantlar, mafkuraviy va madaniy omillar hamda Korporativ boshqaruvning zamonaviy ilmiy yondashuvlari talqini, islom korporativ boshqaruv amaliyotlarini kengaytirish metodologik yondashuv tavsifa etilgan.

Kalit so’zlar: Korporativ boshqaruv, korporativ boshqaruv modellari, ingliz-amerika modeli, yapon modeli, nemis modeli, islom korporativ boshqaruvi, hisobdorlik, aksiyadorlar huquqlari, korporativ boshqaruv kodeksi.

Abstract: The article recommends the interpretation of legal traditions, political determinants, ideological and cultural factors and modern scientific approaches to corporate governance, and a methodological approach to expand Islamic corporate governance practices regarding the use of foreign experience in improving corporate governance in joint-stock companies.

Key words: Corporate governance, corporate governance models, Anglo-American model, Japanese model, German model, Islamic corporate governance, accountability, shareholder rights, corporate governance code.

Аннотация: В статье рекомендуется интерпретация правовых традиций, политических детерминант, идеологических и культурных факторов и современных научных подходов к корпоративному управлению, а также методический подход к расширению исламской практики корпоративного управления с точки зрения использования зарубежного опыта совершенствования корпоративного управления в акционерных обществах.

Ключевые слова: корпоративное управление, модели корпоративного управления, англо-американская модель, японская модель, немецкая модель, исламское корпоративное управление, подотчетность, права акционеров, кодекс корпоративного управления.

KIRISH

Jahonda kapitalni obyektiv birlashtirish yo’li bilan rivojlangan korporativ tuzilmalar iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror qiymat yaratishni ta’minlashga yordam beruvchi muhim tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Mamlakatlarning xo’jalik yurituvchi subyektlarining mulkchilik shakllari va tuzilishi bir biridan tubdan farq qiladi. Biroq xalqaro amaliyotda tan olingan korporativ boshqaruv to’rt xil modelga asoslanadi. Anglo-amerikancha yoki autsaydercha modeli, Kontinental (nemischa) yoki insaydercha modeli, Yapon modeli, Oilaviy modeli bo’lib, Korporativ boshqaruv o’zida mulk egalari bo’lgan aksiyadorlar menejerlar, direktorlari kabi manfaatdor bo’lgan shaxslar o’rtasidagi o’zaro munosabatlari tizimini tartibga solish va samarali boshqarishga qaratilgan boshqaruvni o’z ichiga oladi. Bunday tizim, nafaqat, aksiyadorlar daromadlariga, balki korxonalarni iqtisodiy rivojlanishiga ham ta’sir ko’rsatadi.

Korporativ boshqaruvning ingliz-amerikacha modeliga amal qiladigan mamlakatlardan AQSH axborotlar oshkoraligini eng qat’iy tartib me’yorini namoyon etadi.

Bunday modeldan foydalanadigan mamlakatlarda boshqaruvning shaffofligi ulardagi axborotlar e’lon qilish darajasi yuqoriligi bilan ajralib turadi. Jumladan, AQSH qonunchiligida aksiyadorlik jamiyatlari har chorakda bir marta faoliyati bo’yicha yuqori organga axborotlar taqdim etishi shart.

Bundan kelib chiqqan holda aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni joriy etishda qonunchilik-me’yoriy bazasini takomillashtirish, davlatning ishtirokini kamaytirib borish, aksiyadorlik jamiyatlari boshqaruv organlari faoliyatining mustaqilligi va fond bozorlarida erkin harakatlarini ta’minlash, aksiyadorlik kengashlari faoliyatini shaffof va bozor tamoyillari asosida qarorlar qabul qilishini ta’minlash, korporativ boshqaruvda innovatsion yechimlar ishlab chiqish, aksiyadorlik jamiyatlarida ijro organlari faoliyati samaradorligini oshirish,

kuzatuv kengashlari faoliyati samaradorligini baholashga qaratilgan ilmiy-uslubiy asoslar ishlab chiqish yo'nalishlarida ilmiy tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

M.B. Xamidulin tomonidan Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda korporativ boshqaruv modellari va xorij tajribasidan foydalanishning ilmiy-uslubiy asoslarini yaratish borasida ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan ^[1].

I.S. Rumyansev tomonidan korporativ boshqaruv samaradorligini miqdoriy baholash metodologiyasi taklif etilgan. Metodologik yondashuvda aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini moliyaviy natijalar asosida va bozor qiyomatlari ortib borishi asosida aniqlash bo'yicha matematik apparat taklif etgan ^[2].

N.M. Rasulov o'zining tadqiqotlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish bo'yicha zamonaviy usullari va metodlari baholanishi lozimligi e'tirof etiladi ^[3].

Korporativ boshqaruvning zamonaviy tamoyillarini shakllantirish, ilmiy-uslubiy asoslarini yaratish borasida ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilmoqda. Korporativ boshqaruv sohasida amalga oshirilgan ilk ilmiy tadqiqotlar A.Karimov, B.Berkinov tomonidan amalga oshirilgan. A.Karimov tadqiqotlari korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirishga qaratilgan ^[4].

B.Berkinov tadqiqotlarida esa korporativ boshqaruvning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish asosida korxonalarining iqtisodiy samaradorligini ta'minlashga qaratilgan ^[5].

Shleifer A., Vishny R., La Porta R. olimlar tadqiqotlarida Xorijiy mamlakatlarda korporativ boshqaruv tizimi va fond bozorining rivojlanishida mulkdorlarning manfaatlarini himoya qilish nuqtayi nazaridan 3 ta asosiy bo'g'inni ajratib ko'rsatish mumkin: huquqiy an'analar, siyosiy determinantlar, mafkuraviy va madaniy omillar ^[6].

Korporativ boshqaruvning zamonaviy uslublarini chuqur o'rganib chiqib, ularning negizini tashkil etuvchi nazariyalar va konsepsiyalarni o'rganib, mavjud tendensiyalarni aniqlab, O'zbekiston korporativ boshqaruv tizimiga joriy etish bo'yicha D.Suyunov tomonidan tadqiqotlar amalga oshirilgan. D.Suyunovning fikriga ko'ra aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv zamonaviy modellari va xorijiy tajribasidan foydalanish usullari tahlil qilingan. Korporativ boshqaruv kodeksini joriy etishga tayyorgarlik jarayonlarini baholash bo'yicha savollarni to'liq chiqarib tashlash zarur ^[7].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish bo'yicha mavjud bo'lgan ilmiy tadqiqotlarni o'rganish, qiyosiy solishtirish, statistik ma'lumotlarni o'rganish va iqtisodiy jihatdan taqqoslash va tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiyalash, ma'lumotni guruhlash, analiz va sintez, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLILI VA NATIJALAR

Jahon mamlakatlarida aksiyadorlik jamiyatlari va fond bozorlari samarali faoliyat yuritmoqda. Aksiyadorlik jamiyatlari va fond bozorlarining faoliyat yuritishi esa ularni boshqarishga bo'lgan ma'lum yondashuvlarning shakllanganligidan dalolat beradi. Shuningdek, korporativ tuzilmalarni boshqarish va tartibga solish bo'yicha ma'lum bir huquqiy himoya mexanizmlari mavjud. Biroq mamlakatlarning milliy fond bozorlarining tuzilishida nisbiylik va o'ziga xos rivojlanish xususiyatlari mavjud.

Mamlakatlarda shakllangan korporativ boshqaruv modellarning umumiy xususiyatlarini ochib beruvchi, o'z navbatida, ularga bog'liq asosiy institutsional va iqtisodiy omillar o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar 12-rasmdagi sxemada aks ettirilgan.

Huquqiy himoya tizimlari asosida shakllangan ilmiy maktablar sifatida roman-german va ingliz-saksoniya maktablarini keltirib o'tish maqsadga muvofiq. Ular dunyodagi aksariyat mamlakatlarning huquqiy tizimlari ular ta'sirida shakllangan asosiy maktablar hisoblanadi. Huquqiy an'analar jumlasiga rim huquqi prinsiplariga asoslangan fransuz, nemis va skandinaviya huquqiy an'analari kiradi.

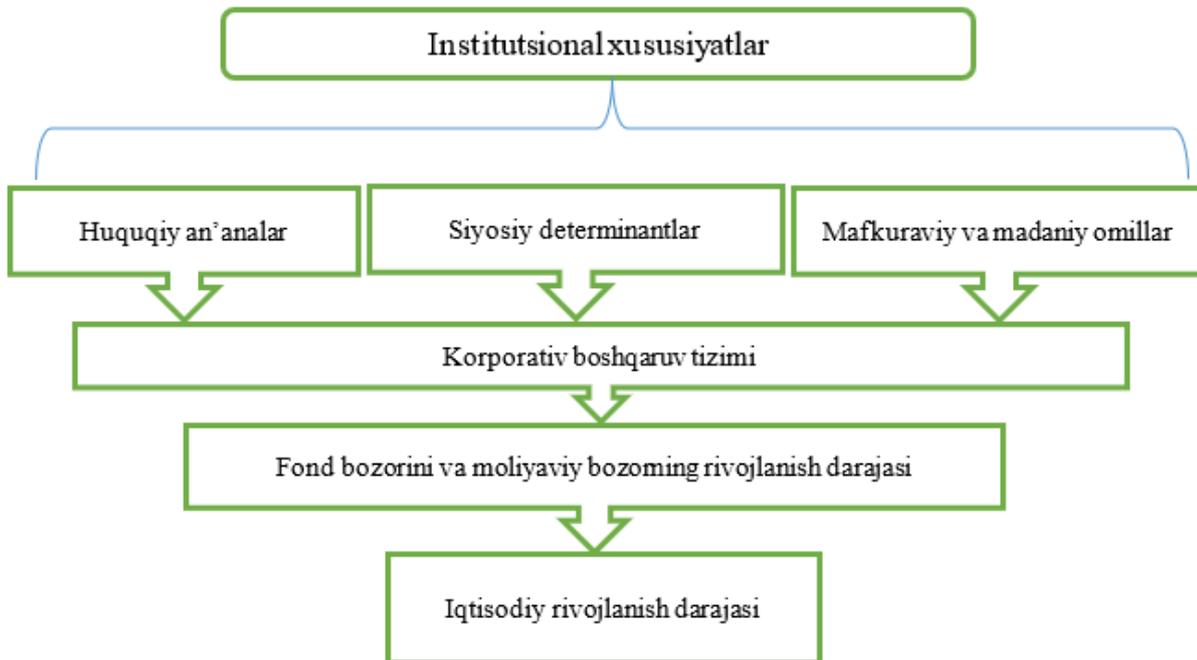
Ingliz-saksoniya huquq maktabini shakllantirishning tarixiy shart-sharoitlari huquqiy tizim faoliyatining pret-sedent prinsipini belgilab berdi, unda roman-german modelidan farqli o'laroq, sud amaliyoti olimlar hamda oliy hokimiyat vakillari tomonidan ishlab chiqilgan kodlangan prinsiplarga asoslanmaydi, balki sud nizolarini hal etishning haqiqiy tajribasi asosida shakllanadi.

Yel universiteti¹ olimlari tomonidan mamlakatlarning yuqorida keltirilgan tanlovi bo'yicha o'tkazilgan bir qator tadqiqotlari ko'rsatdiki, aksiyadorlarning ham, korporatsiyalar kreditorlarining ham huquqlarini himoya

1 Shleifer A., Vishny R., La Porta R. Florencio Lopez-de-Silanes. "Investor Protection: Origins, Consequences, and Reform." NBER working paper W. – 1999. – T. 7428. – C. 1999.

qilishning yanada qat'iyroq mexanizmlari ingliz-saksoniya huquqiy an'alariga xos bo'lib, bunday guruh mam-lakatlarida o'z kapitali va qarz kapitalining yaxshiroq rivojlangan bozorlari buning natijasidir. Fransuz huquqiy an'alariga ega mamlakatlar guruhi qarama-qarshi tomonni tashkil qiladi. Nemis va skandinaviya guruh-lari oraliq pozitsiyani egallaydi. Xalqaro tadqiqotlar natijalari² ingliz-saksoniya huquqiy an'anasiga ega va minoritar aksiyadorlarga nisbatan liberal mamlakatda korporativ boshqaruv tizimi mavjudligi o'rtasidagi katta bog'liq-likni ko'rsatdi. Bu – pochta orqali ovoz berish imkoniyati, “bitta aksiya – bitta ovoz” qoidasi, kumulyativ ovoz berish, aksiyadorlarning navbatdan tashqari yig'ilishini chaqirish uchun zarur aksiyalar paketining kichik hajmi O'zbekiston amaliyotida ham bunday usuldan foydalanish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda.

1-rasm: Korporativ boshqaruv va iqtisodiy tizimlari³

An'anaviy tushuncha bilan solishtirganda, aksiyadorlar nuqtayi nazari, kuzatuv kengashi va boshqaruvchilari muhim ahamiyatga ega. Aksiyadorlik jamiyatlari o'z manfaatlarini oshirish bilan birga boshqa manfaatdor shaxslarning manfaatini ta'minlash majburiyatini oladi. Boshqa tomondan, manfaatdor tomonlar nazariyasi xodimlar, mijozlar, sotuvchilar, jamiyatlar, davlat tuzilmalari, assotsiatsiyalar, kasaba uyushmalari va boshqalar kabi boshqa ijtimoiy tashkilotlarni ham kiritilganligi haqida ilmiy tadqiqotlarda keltirilgan.

So'nggi yillarda korporativ boshqaruv tizimida yana bir yangi model paydo bo'ldiki, uning asosiy yo'nalishi islomiy korporativ boshqaruv bo'lib, u ichki boshqaruv vositalaridan, ya'ni Shariat kengashi atributlaridan hamda mulkchilik tarkibidan iborat bo'lgan o'ziga xos boshqaruv prinsiplariga tayanadi.

Shariat kengashi shaffoflik, hisobdorlik va shariatga rioya qilish kabi xususiyatlarga ega bo'lib, ular Islom korporativ boshqaruv amaliyotlarini kengaytirishga yordam beradi. Shariat kengashining korporativ boshqaruvni amalga oshirishdagi o'ziga bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega. Taklif etilayotgan Shariat kengashining to'rtta atributi mavjud, ya'ni Shariat kengashi tuzilmasi, shariat kengashi jarayoni, shariat kengashining xususiyatlari va shariat kengashi tarkibi 2-jadvalda ko'rsatilgan.

2-jadval: Shariat kengashining atributlari⁴

Atributlar	Xususiyatlar
Shariat Kengashining tuzilishi	Shariat kengashini shakllantirishning tarkibiy qismlari (qo'mitalar va rahbariyat)
Shariat kengashi tarkibi	Shariat Kengashining soni va Kengash a'zolarining turlari
Shariat kengashining xususiyatlari	Kengash a'zolarining ma'lumotlari (malaka, bilim va tajriba)
Shariat kengashi jarayoni	Shariat kengashining qaror qabul qilishga munosabati (uchrashuvlar)

² Tadqiqotda foydalanilgan ma'lumotlar mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy rivojlanish darajasidagi farqlarning ta'siridan tozalandi.

³ Muallif ishlanmasi

⁴ Jan A. A., Lai F. W., Tahir M. Developing an Islamic Corporate Governance framework to examine sustainability performance in Islamic Banks and Financial Institutions //Journal of Cleaner Production. – 2021. – T. 315. – C. 128099.

2-jadvalda to'rtta shariat atributlari, ya'ni kengash rahbariyati va turli qo'mitalar, masalan, Shariatni ko'rib chiqish qo'mitasi, risklarni boshqarish qo'mitasi, Kengashlar qo'mitasi va taftish qo'mitasi va boshqalardan iborat bo'lgan kengashni shakllantirish tarkibiy qismlariga ishora qiluvchi Shariat kengashi tuzilmasi keltirilgan. Shariat kengashi tarkibi kengash hajmini va mavjud bo'lgan a'zolarining o'ziga xos jihatlarni bildiradi. A'zolarining bilimi, tajribasi va malakasi shariat kengashining xususiyatlari deb ataladi; va nihoyat, yig'ilishlar shariat kengashi jarayoni deb ataladi.

Korporativ boshqaruv bo'yicha adabiyotlar tashkilotlar faoliyatida shaffoflik va izchillikni yaxshilash qat'iyatini umume'tirof etadi; Bundan tashqari, korporativ boshqaruv iqtisodiy o'sish, ijtimoiy farovonlik va atrof-muhitni muhofaza qilishda markaziy rol o'ynaydi. Masalan, u ishlab chiqilgan va korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish borasidagi ma'lumotlarni oshkor qilishda ijroiya organ rahbari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, Islom korporativ boshqaruvi prinsiplari barqarorlik ko'rsatkichlari ta'minlashning asosiy modeli sifatida qaralmoqda. An'anaviy korporativ boshqaruv institutlari misolida korporativ boshqaruv va barqarorlik ko'rsatkichlari o'rtasidagi ijobiy aloqani mavjudligini tasdiqlamoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yakunda yaxshiroq rivojlangan moliya bozori yangi kompaniyalarning paydo bo'lishiga turtki beradi va shu tariqa mavjud sanoat va moliyaviy guruhlarining foydasini kamaytiradi hamda ular timsolida mazkur sohadagi taraqqiyotga muxolafatni yuzaga keltiradi.

Yuqorida aytib o'tilganidek, tarixda ingliz-saksoniya huquqiy an'anasiga taalluqli bo'lmagan mamlakatlar moliya bozorining rivojlanish darajasi nuqtayi nazaridan yetakchilik qilgan, umumiy huquq tizimining ichida ishlab chiqilgan eng yaxshi g'oyalari esa, tezda fuqarolik huquqi tizimiga integratsiyalashgan holatlar mavjud.

Qonun chiqaruvchi hokimiyat organlarining normal faoliyat ko'rsatishi sharoitida fuqarolik huquqi umumiy huquq tizimida hal qiluvchi rol o'ynaydigan eskirgan sud amaliyotiga kamroq bog'liqlik tufayli huquq sohasiga davlat siyosati elementlarining joriy etilishi nuqtayi nazaridan samaraliroq bo'lishi mumkin.

O'z navbatida, tashqi moliyalashtirish manbalariga bo'lgan ehtiyojning ortishi hamisha ham moliya bozorining erkinlashtirilishiga va korporativ boshqaruv darajasining ortishiga olib kelmaydi. Moliyalashtirish manbalariga bo'lgan qo'shimcha ehtiyoj mamlakatdagi mavjud moliyaviy resurslarni o'z foydasiga qayta taqsimlash maqsadida mahalliy sanoat guruhlari tomonidan kuchliroq bosim hisobidan qondirilishi mumkin.

O'zbekistondagi amaldagi korporativ boshqaruv manfaatdor tomonlar nazariyasiga asoslangan. Shunga ko'ra ushbu nazariyaning metodologik asoslarini chuqurroq o'rganish muhim yo'nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" Farmoni. lex.uz/uz/docs/-5841063
2. Corporate Governance, Christine A Mallin, OXFORD University Press, www.oup.com, ISBN 978-0-19-928900
3. Румянцев Илья Сергеевич Анализ количественных методов оценки эффективности корпоративного управления в современных российских условиях. // Вестник ЧелГУ. 2011. №31. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-kolichestvennyh-metodov-otsenki-effektivnosti-korporativnogo-upravleniya-v-sovremennyh-rossiyskih-usloviyah> (дата обращения: 10.05.2022).
4. Беркинов Б.Б. Корпоративные структуры (Основы создания и управления). – Т.: Изд-во Нац. б-ки Узбекистана им. А.Наваи, 2005. – 132 с.
5. Suyunov D. Xoshimov E. Korporativ boshqaruv modellari: konseptual jihatlari, zamonaviy tendensiyalar va konvergentsiya imkoniyatlari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. –№ 4, iyul-avgust, 2017-yil.
6. Suyunov D.X. Korporativ boshqaruv mexanizmi: muammo va yechimlar. Monografiya. –T.: Akademiya, 2006. –116 b.
7. Rasulov N. Korporativ tuzilmalarda innovatsion jarayonlarni strategik boshqarish uslubiyotini takomillashtirish. 08.00.13 – Menejment (iqtisodiyot fanlari). Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. –Toshkent: TDIU, –2020-y.
8. Shleifer A., Vishny R., La Porta R. Florencio Lopez-de-Silanes." //Investor Protection: Origins, Consequences, and Reform." NBER working paper W. – 1999. –T. 7428. –C. 1999.

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.